SCIENCE
PROBLEMS.UZ
ISSN: 2181-1342 (ONLINE)

№7 (3) 2023

ИЖТИМОИЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ЭЛЕКТРОН ЖУРНАЛ
ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ
ELECTRONIC JOURNAL

ISSN: 2181-1342 (Online)
Сайт: https://scienceproblems.uz
DOI: 10.47390/SCP1342V3I7Y2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОИЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 7 (3)-2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Аброр – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликов Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Рахман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич –филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуротовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа октори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шохида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васила Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович –сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич –сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Crossref DOI:

Таҳририят Crossref DOI нинг расмий аъзоси ҳисобланади ва 10.47.390 DOI префиксига эга. Ҳар бир нашр ва илмий мақолага индивидуал Crossref DOI рақами берилади.

Google Scholar

Журнал Google Scholar (Академия) да индексацияланади.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:
Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

Usmonov Axrorjon Rustamjon o‘g‘li
AMALIY SAN’AT BILAN BOG‘LIQ NOMODDIY MADANIY MEROSLAR 9-15

Зоҳидов Қобилжон Тоиржонович
ИЛК АРАБ-МУСУЛМОН ДАВЛАТ БОШҚАРУВИДА МАДИНА ШАҲРИНИНГ ЎРНИ 16-20

Siddiqov Mirshod Baxtiyorovich
SOVET HOKIMIYATINING QORAQALPOG‘ISTON ASSRDA IJTIMOIY TA’MINOT SIYOSATI 21-26

Хайназаров Бахромжон Бахтиёрович
КАСПИЙОРТИ ВИЛОЯТИДА ТУБ БЎЛМАГАН АҲОЛИ ЭҲТИЁЖЛАРИ УЧУН ТАЪЛИМ ТИЗИМИНИНГ ЖОРИЙ ЭТИЛИШИ ТАРИХИДАН (XIX АСР ОХИРИ – XX АСР БОШЛАРИ) 27-32

Мансуров Музаффаржон Шарифжон ўғли
СОВЕТ ҲОКИМИЯТИ ЙИЛЛАРИДА МАДАНИЙ ТАДБИРЛАРНИНГ ТУРИЗМ ТАРҒИБОТИДА ТУТГАН ЎРНИ 33-41

Bobodustov Bobur Mirzaboyevich
ZARAFSHON DARYOSIDAGI SUV AYIRG‘ICH TIZIMLARINI TA’MIRLASHGA ROSSIYA IMPERIYASI MA’MURIYATINING MUNOSABATI 42-47

Саидбобоева Гулзора Нематжоновна
XX АСРНИНГ 30–50-ЙИЛЛАР ДАВРИЙ МАТБУОТ МАТЕРИАЛЛАРИ – РЕСПУБЛИКАНИ ЭЛЕКТРЛАШТИРИШГА ОИД МАНБА 48-55

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

Казаков Олим Сабирович
ЕТАКЧИЛИК ТАЪСИРИДА БОШҚАРУВНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ.......... 56-60

Utkirov Abbos Meyliyevich
CHALLENGES IN IMPLEMENTING TQM IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS 61-67

Umronov Eldorbek Sodirovich
TURISTIK KORXONALAR DOIRASIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI TASHKIL ETISH VA RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY ASOSLARI 68-76

Норбоев Аллаёр Исмоилович, Тулкинов Гайрат Кадирович
ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ И НАПРАВЛЕНИЯ МЕНЕДЖМЕНТА В РАЗВИТИИ МОЛОДЁЖНОГО ТУРИЗМА 77-82

Xolmurotov Fozil Saribayevich
MINTAQADA AHOLI TURMUSH FARAVONLIGINI OSHIRISHDA QISHLOQ XO‘JALIK MAHSULOTLARINI YETISHTIRUVCHI SUBYEKTLAR RO‘LINI BAHOLASH 83-91

Худайназарова Дилором Хайруллаевна
ТЎҚИМАЧИЛИК САНОАТИ КОРХОНАЛАРИНИНГ ЯШИЛ ИҚТИСОДИЁТ ДОИРАСИДАГИ РИСКЛАРИНИ СТРАТЕГИК ТРАНСФОРМАЦИЯЛАШ ИСТИҚБОЛЛАРИ 92-100

Ғойипназаров Санжар Баходирович
СУНЪИЙ ИНТЕЛЛЕКТНИ ЖОРИЙ ЭТИШ НАТИЖАСИДА МЕҲНАТ БОЗОРИДАГИ ЎЗГАРИШЛАР 101-110

Baxtiyorov Asrorbek Azizjon o'g'li
BANK MENEJMENTI ASOSLARI, UNING IQTISODIY MOHIYATI 111-119

09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

Юлдашев Фаррух Абдурахманович
АХБОРОТЛАШГАН ЖАМИЯТДА ЭҲТИЁЖ ВА МАНФААТЛАРНИНГ ЎЗАРО УЙҒУНЛИК ХУСУСИЯТЛАРИ 120-126

Тожибоев Сарвар Пўлатжон ўғли
ДАВЛАТ ХИЗМАТИ ТУШУНЧАСИНИНГ МАЗМУН-МОҲИЯТИ ВА УНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ 127-132

Ismatov Shohruhbek Murod o'g'li
YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOIY DAVLAT BARPO ETISH VA UNING G'OYAVIY MAFKURAGA ASOSLARI 133-137

Abdullayev Temur Bobir o'g'li
TIL VA TAFAKKUR DIALEKTIKASINING BILISH JARAYONIDAGI ROLI 138-143

Islamov Kamol Tashkulovich
UYG'ONISH DAVRI DUNYOQARASHIDA DINIY VA DUNYOVIY YONDASHUVLAR NISBATI 144-150

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Isanova Feruza Tulqinovna
O'ZBEK TILI XALQARO HUQUQ SOHASIGA OID LEKSIK BIRLIKLARINING FUNKSIONAL XUSUSIYATLARI 151-160

Ro'ziyev Elbek O'rol o'g'li
AMIR TEMUR VA TEMURIY HUKMDORLAR YORLIQLARIDA SIYOSIY NUTQ SHAKLLARINING QO'LLANILISHI 161-167

Мухамедова Феруза Баходир кизи
ФОРМИРОВАНИЕ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ СИСТЕМЫ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ А. КИМА..168-174

Abdullayev Ikramjon Xashimdjanovich
TILSHUNOSLIKDA SO'Z VA SO'Z TURKUMLARI: TADQIQI VA TAVSIFI 175-180

Tagayeva Sayyora Ulashovna, Inoyatillo Ozoda
FIZIKA FAKULTETI TALABALARIGA NEMIS TILINI O'QITISHDA INNOVATSION METODLARNING QO'LLANILISHI 181-185

Egamberdiyeva Mohidil Gulomjon qizi
MADANIYATLARARO MULOQOTDA NUTQIY ETIKETNING ANTROPOSENTRIK TADQIQI 186-190

12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР

Жавлиев Нурали Баходирович
МАЪМУРИЙ-ҲУҚУҚИЙ НИЗОЛАР ТУШУНЧАСИ ВА МАЗМУН-МОҲИЯТИ 191-195

Узакова Гўзал Шариповна
БАРҚАРОР РИВОЖЛАНИШ МАҚСАДЛАРИГА ЭРИШИШДА СУВ РЕСУРСЛАРИДАН ОҚИЛОНА ФОЙДАЛАНИШ (ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТЛАРИ)...................196-204

Usmanov Alisher Tolmasovich
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA MA’MURIY HUQUQBUZARLIK TO‘G‘RISIDAGI ISHLARNI YURITISHNING SODDALASHTIRILGAN TARTIBI: MUAMMOLAR VA TAKLIFLAR 205-213

Авезова Элеонора Парахатовна
РАВНОЕ ПРАВО ГРАЖДАН НА ПОСТУПЛЕНИЕ В ГОСУДАРСТВЕННУЮ ГРАЖДАНСКУЮ СЛУЖБУ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН 214-218

Мукумов Бобур Мелибой угли
ОЦЕНКА РЕГУЛИРУЮЩЕГО ВОЗДЕЙСТВИЯ ПРОЕКТОВ НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫХ АКТОВ ПО ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ТЕХНОЛОГИЙ БЛОКЧЕЙН. СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ 219-224

Туракулова Назира Абдишукуровна
СТАРТАП ЛОЙИҲАЛАРИНИ ТУЗИШ ВА МОЛИЯЛАШТИРИШ ТАРТИБИ: ДАВЛАТ ВА НОДАВЛАТ НУҚТАИ НАЗАРИДАН 225-232

13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Хўжамкелдиев Ғафур Султон ўғли
СПОРТ МАШҒУЛОТЛАРИ ЖАРАЁНЛАРИДА ТИКЛАНИШНИНГ АҲАМИЯТИ *233-237*

Aziz Xasanovich Rajabiy
BO‘LAJAK VOKAL O‘QITUVCHILARINING INTELLEKTUAL-IJODIY FIKRLASH QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH 238-242

Malikova Sevar Samatovna
BO‘LAJAK XOR RAHBARLARINING IJODIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH 243-246

Васильченко Ольга Анатольевна
ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ ВОКАЛЬНО-ХОРОВЫХ НАВЫКОВ 247-251

Xojimurodova Mahliyoxon Kenjavoy qizi, Inomov Faxriddin O‘rmonjonovich
AN INNOVATIVE APPROACH TO THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' MOVEMENT SKILLS AND COMPETENCIES IN PHYSICAL EDUCATION CLASSES 252-257

Асадуллаева Наргиза
БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИЛАРДА ФАОЛ ФУҚАРОЛИК КОМПЕТЕНЦИЯСИНИ МУСТАҲКАМЛАШГА ҚАРАТИЛГАН ИЖТИМОИЙ-СИЁСИЙ ЖАРАЁННИ РИВОЖЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ 258-265

Mamadova Feruzaxon Mirzaaxmad qizi
BO‘LAJAK JISMONIY MADANIYAT MUTAXASSISLARINING PEDAGOGIK MADANIYATI VA KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING PEDAGOGIK MODELI 266-272

O'ktamova Navruza Botir qizi
BO'LAJAK JURNALISTLARGA INGLIZ TILINI O'QITISHDA SOTSIOLINGVISTIK KOMPETENSIYANI TAKOMILLASHTIRISH (SIYOSIY-IJTIMOIY MATNLAR MISOLIDA) 273-277

Нумонжонов Шохзодбек Дилшоджон ўғли
ОЛИЙ ТЕХНИКА ТАЪЛИМИДА МЕҲНАТ МУҲОФАЗАСИ ВА ТЕХНИКА ХАВФСИЗЛИГИ ҚОИДАЛАРИНИ ЎҚИТИШДА ЭЛЕКТРОН МЕТОДИК АСОСЛАРНИНГ ИЛМИЙ АҲАМИЯТИ 278-287

Xuramov Ilxom Panjiyevich
PROFESSIONAL TA'LIM TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YUZASIDAN ISLOHOTLARNI JADALLASHTIRISH VA KASBIY KO'NIKMALARNI RIVOJLANTIRISH 288-292

Azizbek Umarov
MEDIATA'LIM – TALABALARNING MEDIA MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHGA YO'NALTIRILGAN FAN TARMOG'I SIFATIDA 293-299

Saidova Zilola Gadoymurodovna
TA'LIM INTEGRATSIYASINING AYRIM MASALALARI 300-307

Raxmonova Gulrux Ulashevna
O'ZBEK XALQINING MILLIY HARAKATLI O'YINLARIDAN JISMONIY TARBIYA DARSLARIDA SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI 308-312

Boynazarova Sayyora Ruzikulovna
BIOLOGIYA O'QITUVCHISI KASBIY KOMPETENSIYALARI VA KOMPETENTLIGINI MONITORING QILISHNING MAVJUD METODIKASI VA UNI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI 313-317

Shermuhammadov Bahodirjon, Xasanova Ozodaxon Qurvonali qizi
MDH OLIMLARI TOMONIDAN CHET TILLARNI O'RGANISHDA UCHRAYDIGAN XATOLAR MAVZUSIDA OLIB BORGAN TADQIQOTLAR TAHLILI 318-323

Abdusalimova Nargizaxon Olimjon qizi
MAKTAB TA'LIM TIZIMIDA STEAM TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANIB FIZIKA DARSLARINI TASHKIL ETISHNING AFZALLIKLARI 324-329

Shafiyeva Elnara, Murotmusaev Komiljon Buribaevich
THE CHARACTERISTICS OF MENTAL HEALTH IN ELDERLY PEOPLE 330-349

SCIENCE PROBLEMS.UZ

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари. -№ 7 (3)-2023.
ISSN: 2181-1342 (Online)
https://scienceproblems.uz

13.00.00- Педагогика фанлари

Boynazarova Sayyora Ruzikulovna
Termiz agrotexnologiyalar va innovatsion rivojlanish instituti,
“Oʻrmonchilik, dorivor oʻsimliklar va manzarali bogʻdorchilik”
kafedrasi katta oʻqituvchisi.
sboynazarova@123gmail.com

BIOLOGIYA OʻQITUVCHISI KASBIY KOMPETENSIYALARI VA KOMPETENTLIGINI MONITORING QILISHNING MAVJUD METODIKASI VA UNI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada bugungi kunda ta’lim tizimidagi holatlar, Oʻzbekiston Respublikasining Xalq ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasidan keltirilgan fikrlar, Oʻzbekiston Respublikasining Oʻzbekiston Respublikasining Vazirlar Mahkamasining “Maktabgacha, umumiy oʻrta, oʻrta maxsus, professional va maktabdan tashqari ta’lim tashkilotlari pedagog kadrlarni attestatsiyadan oʻtkazish tartibini takomillashtirish chora-tadbirlari” toʻgʻrisidagi qarorda belgilangan vazifalarni oʻqituvchi kasbi uchun keltirilgan jihatlari, hamda ta’limning bir qator shakllari haqida fikr va mulohazalar keltirilgan.
Kalit soʻzlar: Bilim, ta’lim, kompetentlik, kompetensiya, ta’lim paradigmalari, dual ta’lim.

Boynazarova Sayyora Ruzikulovna
Termiz institute of agrotechnologies and innovative development.
Senior teacher of the department "Forestry, medicinal
plants and ornamental horticulture".

THE EXISTING METHODOLOGY OF MONITORING PROFESSIONAL COMPETENCES AND COMPETENCES OF BIOLOGY TEACHERS AND THEORETICAL BASIS OF ITS IMPROVEMENT

Abstract. In this article, the situation in the education system today, the ideas from the concept of the development of the public education system of the Republic of Uzbekistan until 2030, the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan "Preschool, general secondary, special secondary, "Measures to improve the procedure for the certification of teaching staff of professional and non-school educational organizations" contains opinions and comments about the aspects of the tasks specified for the teaching profession, as well as a number of forms of education.
Key words: Knowledge, education, competence, competence, educational paradigms, dual education.

Бойназарова Сайёра Рузикуловна
Термезский институт агротехнологий и инновационного развития.
Старший преподаватель кафедры «Лесное хозяйство,
лекарственные растения и декоративное садоводство».

СУЩЕСТВУЮЩАЯ МЕТОДОЛОГИЯ МОНИТОРИНГА ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ И КОМПЕТЕНЦИЙ УЧИТЕЛЕЙ БИОЛОГИИ И ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ЕЕ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ

Аннотация. В данной статье ситуация в системе образования на сегодняшний день, идеи из концепции развития системы народного образования Республики Узбекистан до 2030 года Кабинета Министров Республики Узбекистан «Дошкольное, общее среднее, среднее специальное , «Мероприятия по совершенствованию порядка аттестации педагогических кадров профессиональных и внешкольных образовательных организаций» содержит мнения и комментарии по аспектам задач, предусмотренных для педагогической профессии, а также ряду форм обучения.

Ключевые слова: Знание, образование, компетенция, компетенция, образовательные парадигмы, дуальное образование.

DOI: https://doi.org/10.47390/SCP1342V3I7Y2023N45

Kirish. Biz koʻrib oʻtganimiz shaxsiy-jarayonli yondashuv asosida biologiya oʻqituvchisining kasbiy kompetentligini monitoring qilish metodikasini takomillashtirishning nazariy asoslarini ishlab chiqish davomida hal etiladigan ikkinchi muhim vazifa uning monitoring davrida erishgan asosiy yutuqlari, qoʻlga kiritgan muvaffaqiyatlari uchun zamin yaratgan kasbiy va shaxsiy xususiyatlari aniqlanib, bu xususiyatlarning taʼlimga boʻlgan zamonaviy talablarga muvofiqlik darajasini oʻrganiladi. Bunday yutuqlarga oʻquvchilarning:

-biologiya fani boʻyicha oʻrtacha oʻzlashtirish darajasining hamda davomatning boshqa fanlar boʻyicha oʻzlashtirish koʻrsatkichlari bilan taqqoslanishi (bitta sinf kesimidagi oʻrtacha ballar qiyoslanadi);

-biologiya fani boʻyicha tuman va viloyat miqyosidagi fan olimpiadalari, koʻrik-tanlovlar, bilimlar bellashuvlarida, tarmoqlarda tashkil etiladigan masofaviy, konferensiyalar, koʻriklardagi faolligi (tegishli meʼyoriy-maʼmuriy hujjatlar bilan tasdiqlangan faxriy yorliqlar, maqtov qogʻozlari, gʻoliblik sertifikatlari va shu kabilar);

-biologiya boʻyicha toʻgarak mashgʻulotlari, onlayn-munozara klublari, tarmoqlardagi “Yosh biolog”, “Yosh nabobotchilar” va shunga oʻxshash tarmoq guruhlarining tashkil etilganligi hamda ularning faoliyat qamrovi (faoliyati monitoring qilinayotgan oʻqituvchi dars beradigan sinflarning boshqa fanlardagi tegishli koʻrsatkichlari bilan qiyosiy oʻrganiladi);

-oʻqituvchi rahbarligida olib borilgan oʻquv-tadqiqot va ijodiy ishlar;

-monitoring davrida bitiruvchilarning biologiya fani sohasidagi OTMlarga oʻqishga kirish koʻrsatkichlari (bitiruvchilar kesimida qiyosiy aniqlanadi)[1; 34-b].

Tahlil va natijalar. Biologiya oʻqituvchisining kasbiy kompetentliligini monitoring qilish metodikasini ishlab chiqish davomida amalga oshirilishi lozim boʻlgan vazifalarning navbatdagisi, yaʼni uchinchisi oʻqituvchi kasbiy faoliyatida yigʻilib qolgan muammolar va ularning zamonaviy taʼlim paradigmalari bilan bogʻliq jihatlarini oʻrganib chiqish va tegishli metodik tavsiyalar berishdan iboratdir. Mazkur vazifani bajarish uchun yuqoridagi jadvalda oʻz aksini topadigan xulosalar, fikrlar, kuzatilgan holatlarni tahlil etish natijasida olingan maʼlumotlar asos boʻlib xizmat qiladi. Aslida, bu vazifa oʻqituvchining kasbiy kompetensiyalarini va kasbiy kompetentligini rivojlantirish masalasi doirasida hal etiladi, binobarin, faoliyatida pedagogik, oʻquv va didaktik muammolar “yigʻilib qolgan” biologiya

oʻqituvchisining faoliyati bizning tadqiqot ishimizda qiyosiy obyekt sifatida qaralishi mumkin[2; 52-b].

Ishlab chiqilishi koʻzda tutilgan metodika doirasida bajariladigan toʻrtinchi muhim vazifa biologiya oʻqituvchisining jamoadagi shaxsiy va kasbiy munosabatlari, ijtimoiy-kommunikativ faolligi, jamoadoshlari bilan fikr almashinuvlari, tajriba almashinuvlari, pedagogik jamoadagi oʻrni, biologiya faniga bevosita aloqasi boʻlmagan fan sohalari boʻyicha oʻtkaziladigan tadbirlardagi faollik darajasi oʻrganiladi. Oʻqituvchi faoliyatining bevosita oʻquv-tarbiya jarayoniga aloqasi boʻlmagan sohalarini oʻrganishda bir qator psixologik-testlar, ixtiyoriy mavzudagi suhbatlar, maxsus tuzilgan anketa-soʻrovnomalar, intervyu-suhbatlardan foydalanish tavsiya etiladi[3;60 - b].

Sanab oʻtilgan maqsadlarga qaratilgan test savollari, soʻrovnoma savollari, psixologik test variantlari, oʻtkaziladigan individual suhbatlar mavzularini, ixtiyoriy suhbatlarning oʻtkazilish tartibini mazkur tadqiqot ishimiz doirasidagi tajriba-sinovlarda taqdim etamiz.

Biologiya fani oʻqituvchisining kasbiy kompetenliligini monitoring qilish metodikasidaning asosiy obyekti sifatida oʻqituvchi va oʻquvchilar jamoasi (ma’lum bir sinf) olinadi. Oʻqituvchining kasbiy kompetensiyalarini monitoring qilish natijasida olingan xulosalarni metodikada koʻzda tutilgan asosiy mezonlar bilan solishtirish orqali uning zamonaviy ta’lim paradigmalari sharoitida oʻz faoliyatini davom ettira olish imkoniyatlari haqida hukm chiqarish mumkin.

Biz biologiya oʻqituvchisining kasbiy kompetentsiyalari shakllanganlik darajasini monitoring qilish uchun tegishli (V.V.Gafner, A.V.Pashkevich) manbalardan foydalanib, ularni milliy ta’lim tizimimizda joriy etilgan malaka talabalari bilan uygʻunlashtirgan holda, yettita majmuadan iborat mezonlar tizimini ishlab chiqdik[4; 39-b].

I mezonlar majmuasi:

-oʻqituvchi ma’lumot darajasining oʻqitiladigan fan sohasiga muvofiqlik darajasi (ilmiy daraja, ilmiy unvon, toifa);

-oʻqituvchining pedagogik faoliyatdagi ish staji va mazkur faoliyat davomida shaxsiy yutuqlari (mukofotlar, unvonlar, toifalar va shu kabilar);

-oʻqituvchining oʻz-oʻzini rivojlantirish sohasida amalga oshirgan ishlari (biologiya sohasidagi yangiliklar, yangi metodikalar, pedagogik innovatsiyalar, ijtimoiy-siyosiy yangiliklar va voqeliklardan xabardorlik darajasi);

-oʻqituvchining biologiya sohasida olib borgan izlanish va tadqiqotlari (e’lon qildirgan maqolalari, rahbarlik qilgan tadqiqot ishlari va hokazo).

II mezonlar majmuasi – kasbiy tayyorlanganlik darajasi:

-malaka oshirish kurslarini oʻtaganligi;

-oʻqituvchining tuman va viloyat miqyosidagi seminarlarda, ilgʻor tajribalar taqdimotidagi ishtiroki;

-oʻzini oʻzi nazorat tartibi va refleksiv rejim sharoitlarida ishlay olish darajasi.

III mezonlar majmuasi – pedagogik faoliyatning natijadorligi:

-oʻquvchilarning tuman, viloyat, respublika va xalqaro olimpiadalar, tanlovlar va mazmunan shunga oʻxshash bilimlar bellashuvlarida qoʻlga kiritgan yutuqlari;

-oʻquvchilarning biologiya boʻyicha onlayn tanlovlar, masofaviy bellashuvlardagi ishtiroki;

-oʻquvchilarning biologiya sohasida olib borgan oʻquv-tadqiqot ishlari;

-maktabdagi sinflarning biologiya fanini oʻzlashtirish boʻyicha natijalari;

-oʻquvchilarning biologiya fani boʻyicha dars mashgʻulotlari, toʻgaraklar, fakultativ kurslarga ishtirok etish darajasi.

IV mezonlar majmuasi – oʻquv jarayonini tashkil etish metod va usullari:

-sinfdagi pedagogik munosabatlar shakli (demokratik, ya'ni insonparvar, avtoritar, liberal);

-oʻquvchilarda biologiya faniga qiziqish va uni oʻrganishga boʻlgan motivatsiyaning mavjudligi;

-takomillashtirilgan metodikalar, yangi pedagogik texnologiyalar, pedagogik innovatsiyalar, oʻqitishning noan'anaviy shakl, metod hamda vositalarini oʻz muhitiga muvofiqlashtirgan holda qoʻllay olish darajasi.

V mezonlar majmuasi – oʻquv-tarbiyaviy ishlarning samaradorligi:

-yakuniy imtihonda olingan baho bilan oraliq nazorat natijalari oʻrtasidagi oʻzaro muvofiqlik;

-maktab oʻquvchilarining biologiya yoʻnalishidagi OTM va oʻrta maxsus ta'lim muassasalariga oʻqishga kirish darajasi;

-maktab oʻquvchilarining biologiya fani haftaligi doirasidagi faollik darajasi.

VI mezonlar majmuasi – kasbiy va shaxsiy takomil:

-oʻqituvchining metodik birlashmalar ishlarida faollik darajasi;

-ochiq darslar oʻtkazishi va boshqa hamkasblarining ochiq darslarida faolligi;

-ommalashtirilgan tajribalari;

-fan boʻyicha oʻtkazilgan seminarlardagi ishtiroki.

VII mezonlar majmuasi – kasbiy faoliyatdagi oʻziga xos jihatlari:

-pedagogik faoliyati va shaxsiy fazilatlari;

-pedagogik jamoadagi shaxslararo munosabatlari;

-shaxsiy dunyoqarashi.

Biologiya oʻqituvchisining kasbiy kompetentligini monitoring qilish metodikasini ishlab chiqishda monitoring faoliyatining obyekti sifatida quyidagilar qabul qilinadi:

-ta'lim jarayoni ishtirokchilari va ular oʻrtasidagi oʻzaro munosabatlar;

-ta'lim jarayoni ishtirokchilari oʻrtasida umumiy maqsadning aniq belgilanganligi va unga erishish usullarini axtarish jarayonining mazmundorlik darajasi;

-subyektlarning oʻzaro pedagogik ta'sirlashuvlari;

-ta'lim jarayoni subyektlarining individual oʻziga xosliklari va ularning jarayonda e'tiborga olinishi.

Biologiya oʻqituvchisining kasbiy kompetentligi shakllanganligini monitoring qilish metodikasini ishlab chiqishga kirishar ekanmiz, mazkur jarayoni doirasida bajariladigan yuqoridagi vazifalar, kasbiy kompetentlikning strukturaviy tarkibi, baholash mezonlari, kompetentlilikning namoyon boʻlish belgilari kabi parametrlarga tayangan holda, eng avvalo, biologiya oʻqituvchisining kasbiy kompetentliligini strukturaviy jihatdan tashkil etuvchi alohida majmualarni aniqlashtirib olamiz. Mutaxassislarga (A.V.Pashkevich, G.K.Selevko, A.V.Xutorskoy) koʻra, bu strukturaviy majmualar beshta, yaʼni:

1. Oʻqituvchining fan boʻyicha kompetentliligi.
2. Oʻqituvchining psixologik kompetentligi.
3. Oʻqituvchining pedagogik kompetentliligi.
4. Oʻqituvchining metodik kompetentliligi.
5. Oʻqituvchining umummadaniy va emotsional-axloqiy kompetentliligi.

Oʻqituvchi kasbiy kompetentliligining shaxsiy-jarayonli yondashuvni joriy etishda mezon sifatida qiluvchi kompetensiyalarning har biriga alohida toʻxtalib oʻtamiz.

Xulosa. Demak, oʻqituvchining kasbiy kompetentliligi shakllanganlik darajasini monitoring qilishga qaratilgan zamonaviy taʼlim paradigmalari sharoitlariga muvofiqlashtirilgan shaxsiy-jarayonli yondashuvga koʻra, biz oʻqituvchi kasbiy kompetentligini tashkil etuvchi asosiy majmualarning shakllanganlik darajasini aniqlash masalasini oʻrganib chiqishimiz lozim boʻladi. Buning uchun har bir kompetentlilik majmuasi uchun shakllanish darajalarini tasniflab chiqish talab etiladi. Biz kasbiy kompetentlilikning har bir alohida majmuasining shakllanganlik darajasini belgilash mezonlarini quyidagi ilovalar orqali aniqlashni tavsiya etamiz.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Ефремова О.А. и др. Концептуальная модель мониторинга профессиональной компетентности учителей // Философия образования. – 2011. – №. 5.
2. А.В.Пашкевич, Создание мониторинга профессиональной компетенции учителья в ходе реализatsii компетентностного подхода в образваетельном процессе школы, “Муниципиальное образование: инноватsiя и эксперимент”, 2011, №5, 60-ст.
3. Гафнер В.В. Информатsiонная пассивность педагога в информатsiонном обществе // Народное образование. – 2005. – № 2.
4. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата современного образования/ Интернет-журнал “Эйдос” – 2006г, 5 мая.
5. Козирева О.А. Феноменология профессиональной компетентности учителя, 2009, “Наука и образования”, №4.
6. Селевко Г.К. Компетентности и их классификatsiи // Народное образование. - 2004. - №4.
7. Джурилов С.А. Профессиональная компетентность и профессионализм педагога: психологический подход // Сибирь. Философия. Образование. – Новокузнецк: ИНК, 2005. – Вып. 8: Проблемы современного педагогического сообщества. – с. 132-136.

ISSN: 2181-1342 (Online)
Сайт: https://scienceproblems.uz
DOI: 10.47390/SCP1342V3I7Y2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОИЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 7 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари" электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM" масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).